

~~918~~ ~~400~~
~~18. 22~~

Ученый
К-99

442
азс

ИЗ ФОНДА РЕВОЛЮЦИИ И СТАРОЙ
КНИЖНИ

кӱредин ежелмѣри аабтуз,
газанфер бегди тесцифаз,
кӱретдин 1287 са.
Басмануна шӱреда.

КЮРИНСКАЯ АЗБУКА.

Въ типографіи Штаба войскъ Дагестанской области.

~~1094~~
Х 9331

1964

ТЕМІРЪ-ХАНЪ-ШУРА.

1871 г.

а а б в г г з з д д е е ж ж з з и и
и и j к к к к л л м м н н о о п п р р
р р с с т т т т у у у у ф ф х х ц ц ч ч
ч ч ш.

аа, аш, еи, баа, бат, банд, бег, беш, бае,
буфт, ван, вах, ваф, вад, вард, вад, верг,
верг, вил, виш, влк, влрт, вуш, вет, влр,
гаф, гаф, гуф, гал, гал, гед, ген, гил, гуд,
гур, гур, гур, гад, гал, гал, ген, гин, гиг,
гум, гур, даа, дад, дарс, дусг, ошм, ошм,
ган, гин, гуз, гилд, зар, зилф, зун, зенг,
каа, каа, кер, кил, кил, кар, кал, кад,
жад, жад, жаф, жаа, жал, јед, јис, јиф, јог, јун,
кал, кам, кард, кил, кил, кар, карг,
каф, кек, кил, кил, кил, кар, каз, кам,
канф, кал, кек, кил, кинт, кил, кил.

кушт, куд, кат, карк, кал, кенф, курк,
курс, кюр, кум, каб, кам, каз, кад, каз,
кен, кид, кул, кум, кум, кум, кум, кум, лам,
лаз, лат, ланш, лад, ли, лит, лув, лун,
мас, мам, мад, мал, мес, мез, мет, мер,
мерт, миx, моx, мул, мурк, мус, мурз,
ни, наф, наг, нафт, нер, нек, ник, нур,
нун, пал, пек, пи, пул, паб, пар, пал,
пиф, пуд, пах, пин, пун, дал, дая, даф,
дар, дал, деб, ден, дерд, дил, диф, дин,
дуд, дул, дум, дум, раб, раз, рад, раб,
рад, раз, рид, рик, руш, рун, рун, сал,
сар, сас, сад, сав, сев, сэр, сін, сін,
сур, сят, там, тур, тум, тун, тун,
тар, там, тај, тін, тум, тар, тал, тек,
тет, тур, фал, фил, фін, фу, фур,
хал, хам, хат, хак, хар, хал, хед, хен,

аер, аіа, аур, айр, уан, уан, уаз, уаз,
уал, уен, уір, ціл, уур, фаз, фар, фек,
філ, фір, фал, гал, гіл, гурт, гун, гул,
ган, ган, гад, гар, гед, гіл, гул, фал, фар,
фаз, фем, фікс, фул, шал, шар, шем, шив,
шір, шім, шут.

зар, звар, звал, звал, змер, даркн,
екн, кмед, язгн, жақн, кнеш, кнар, кнал,
кнал, кнак, кнат, кнат, кнал,
кнал, кназ, кне, кнешкн, кнал, кнарс,
пун кнат, кнакн, кнан, кнал, кмед,
ам кнег, марф кнат, легн, маз, мазгн,
мазгн, меєн, махтгн, надгн, над, назгн,
наан, нагн, днал, дмед, днан, разгн,
ракн, рїкн, саан, таан, ача, ачар, ачат,
анал, ачаан, цегн, цїгн.

ал-лаһ, а-за, аз-зур, ајман, а-нар, ас-
лан, а-јал, ас-тар, аф-чи, а-хнар, ар-
бе, ба-ба, ба-зар, ба-фи, бал-қан, бар-баһ,
бер-меһ, бу-лах, бу-ран, жал-газ, не-ферһ,
га-да, гар-дан, га-миш, га-пур, гу-лут,
га-зар, ги-зар, ги-миш, гу-фир, гу-лаз, гу-
лез, гу-рар, гу-рмаз, гу-р-ба, да-на, дар-
ман, да-қар, да-лу, де-де, де-мит, ду-р-
нун, ду-рна, дус-газ, ду-гу, ду-ме, е-ме,
е-лег, е-кик, фен-нет, фен-деһ, жи-ден,
жу-ма, жу-зун, зал-һанд, зә-һун, зин-фи,
зи-ган, и-ви, и-сил, ја-лух, ја-рар, ја-
тур, јах-фур, је-тим, ка-кад, ка-ка, ка-
ца, ка-ру, кү-лег, ка-газ, ки-ле, ки-тад,
ки-фил, ки-қал, киш-һир, күт-кун, кү-ре,
кү-тен, қа-рад, қа-рас, қа-луд, қа-реһ, ки-
цид, кик-рен, кү-рен, кит-дер, ка-ған,

җам-җи, җаҗ-җи, җаҗ-тан, җе-бад, җе-лем,
җи-зи, лем-лем, ли-ен, ли-ли, ма-кал, ма-
кер, ма-ни, ми-рас, ми-шер, ми-цин,
муф-рад, му-змар, му-жүд, му-күр,
на-ни, нефес, на-ди, ни-хир, оз-ри, ол-
даш, оҗ-дах, пан-баг, пар-ге, пе-ленг,
пер-де, пен-пе, пут-кад, пу-рар, па-
ка, пе-пе, пу-рунз, пе-ни, де-нер, ди-
нал, ду-су, ду-руш, дү-зүр, зам-ле, жу-
мүр, ра-қар, ра-тқал, ра-маг, ран-да,
ра-дүг, ри-фам, риш-мет, ру-зун, ру-
зқал, ру-жүд, рү-не, са-лам, са-фрут, си-
ни, си-тқал, си-тқа, суф-ра, тал-мар, ту-
қал, тур-тур, тү-фенг, тү-рез, ти-ни,
те-ли, те-лис, те-мил, тү-кмет, у-рус,
ус-тар, уҗ-мағ, үр-дег, ү-зенг, үл-көне,
фа-җра, фа-ди, фи-ри, фи-ге, фу-цад, ха-ла,

ха-лі, ха-лу, хан-даң, хвеш-хвеш, хе-міс,
хі-жал, ху-рек, ху-тул, ці-рі, цу-ру, ба-
пур, бе-він, бел-зем, бір-нах, бу-сад, бі-
нір, бі-сід, гар-дах, гам-гах, гах-мак, га-
ган, ге-не, гер-гес, гек-ме, гі-фак, гу-бан,
гу-мак, гур-тул, гу-хна, гун-гур, га-пат,
га-муд, іу-ру, фе-ре, фур-хвар, ше-хід,
ше-кер, ше-кер, ші-ре, ші-маз.

а-дах-іі, аш-баз-ха-на, ал-бу-ра-рун,
а-за-дар-рун, а-зар-ха-на, а-зу-р-ма-рун,
ар-ха-јін-жал, ар-ні-јар, баш-ла-мі-шун,
ба-ја-нах, бу-хә-ра, бі-гін-гі, бал-ја-
нар, бе-шін-тар, бе-ре-мар, бар-би-нар,
а-кә-рун, а-кә-рун, ах-це-нар, ха-л-
га-зор, кер-ді-ша-рун, га-да-јар, га-за-

раф, га-мі-шар, ге-ні-ба-шар, гур-ге-
жал, гі-лен-жі, гур-ге-бан, гма-фі-жал,
гмат-һна-рар, гал-су-гун, гал-уджа-
рун, да-зус-тан-гү, даб-мі-шун, діл-ма-
жал, дін-гер-бан, дір-ге-сар, де-де-
жар, дех-лет-гү, ду-лан-міш-һун, дал-дам-
гі, е-жал-ні-жал, е-же-рун, е-ше-һун, е-
сі-та, ер-же-ні, а-ме-рі-ка, же-ді-
жар, жи-ді-қар, жа-на-мур, жі-не-
руг, же-нен-
кел, жу-зу-рун, же-кіл-жал, за-ра-
фат, за-ре-фан, зур-зу-рун, зур-на-
гі, кар-
дү-жал, кар-ге-ба-зар, кө-мі-ша,
кін-діс-тан, көш-і-ри-хан, күр-мет-
лу, кө-ре-ка-
тун, і-зі-лі-ді, ін-са-
нар, іс-тан-бу-л, і-ран-
ба-да, і-ран-де-де, і-ре-ра,
жа-жа-жал, жа-на-
хан, жа-жун-жал, жа-
ху-лар, жа-ху-ру-ні-
гү, ка-ла-зі-міш, ка-
ба-рун, қа-ран-дан,

Ка-ма-ри, ке-ре-кул, кан-ду-раг, ку-ца-
тар, кү-ре-гү, кар-ман-са-ра, кма-да-рич,
ке-ли-ма, кі-лі-гун, ку-кма-рун, күр-са-
рун, қа-ра-бар, ке-ре-бар, кур-ту-хан,
ка-рамул, ка-лі-жан, кі-зіл-гүл, ка-р-за-
нар, ка-лу-рун, кар-ні-күз, кме-рі-гіс,
кал-ас-кід, ку-ці-ган, кү-түн-ха-лі,
ла-чу-вал, ле-б-ер-вал, му-сул-ман,
муш-ту-лух, ме-лі-жік, ма-ді-вал, му-
сул-мин-вал, му-хма-тұл, кү-тү-гү-лүн,
ма-м-ра-гар, ні-сі-ні, ні-жі-ра-р, кү-кме-
ра-р, с-а-да-шар, ду-р-ду-шум, да-р-ду-
лув, ду-лан-фер, джет-хме-ра-р, де-же-гү-
рун, ба-ра-ба, ба-ра-бус-ган, ба-р-за-гі,
ра-бу-гул, ра-зі-х-дан, ре-хат-вал, ру-
кү-рун, са-бу-рун, сен-де-гар, са-ла-р-
дан, су-ма-вар, сі-не-бенд, су-га-гар.

та-пан-гі, та-ба-са-ран, те-піл-міш-
һун, тур-су-рар, ту-хма-рун, тү-кү-
рун, тү-ме-рун, та-һа-ра-рун, та-ла-бун,
та-ра-шун, тү-һже-нар, у-ру-сі-јат,
ус-ман-лу, уру-һул, ур-тах-вал, үр-
де-гар, ү-зен-гар, үл-һже-јор, үт-һже-
вал, ҫа-ра-һат-вал, ҫе-рі-нек, ҫу-ца-
да-ра, ха-ҫи-лат, хиш-ре-ган, хен-де-ди,
хна-на-хна, хи-ри-һи-гү, хал-жет-һун, хи-
ка-да-рун, хи-ре-кар, хи-то-ј-ху-тај, ҫү-
ри-гүл, ҫу-ру-вал, ҫај-ла-пан, ҫи-пу-
рар, ҫар-ҫа-рар, ҫе-һи-нар, ҫу-һи-јар
ҫүд-гү-на-рун, ҫи-һи-ҫар, ҫи-ҫи-бар, ҫу-
ба-рук, ҫап-ла-һан, ҫе-һе-гі, ҫи-һи-вал,
ҫе-ті-һвал, ҫу-кү-рун, ҫү-аһе-рар, ҫа-
на-ба, ҫа-һу-дар, ҫе-һе-луу, ҫу-ру-јар,
ҫү-ме-рун, ҫи-һи-вал, ҫу-ла-һвал, ше-

Д. н. а. ма, ше-хе-рар, ша-ла-мар.

мансела қалун.

саламу балејкун.

а балејкунуссалам.

і кефі кің ама?

шүкүр аллаһдиз.

у кің дуланниш жезама?

ллаһди бемлетда кідман қажітани, кі-

ен ја.

і кілфетар сағ саламат јани?

ллаһдиз шүкүр күү, кісен ја.

руссат бе заз ми тар бузаз.

а руссат қажіта, заз қанда қаз са

аф мукуз.

у амај қваліз кез заз руссат

шани?

наз зі қналін рақар һамша аказана.
аллақди наз зун заз нун артух ка-
муртанурај.

зи ситхаді нама танаққуғ ејда ке-
фіз ги қналіз асун.

танаққуғ ејда за нама һана нисі-
ніз ги қнале фу тун.

бағишламша, замна кнез жедејнал туш.
наз минет һуғ, зехмет дабулна, зи
ситхадіз са қағаз кикіһ.

за зи ситхадіз дме қағаз кикіһна, алма
адамна заз са һунаб ағанағ.

заз зи дарс ірһана.

і дарс аурама қала.

свал дарс езбера, ахна са гин кикіһ,
ахна қағ аја, ахна фу не.

фу недалді ниліқди аллақди тар зикір

оја; туна кјсак којла на аллахдиз
шукјур аја.

еј бозиз дуст, нама за кисенз кибіда.

багилламіша, ситха, заманкиз нама ки
киз ожет.

кецин нама кисен ја.

ги багда кисен цукмер акаһанана.

за наз ги багда кизилгјлди цунф гйда.
ша, гу какнез багдиз шун.

ке паниз гадбагда кмабајмал ја.
гину арц нама хош ја.

схаткн, н шаквор гандиз нуш ја.

схаткнарц. генібашар кјзама.

нама зоз рјјі члуз дебе зала на
за кисенз қалда

күз рози ожзама.

на дарс гирајти, грази нам. рози жевди.

на. амци касдиз дуңјодал кјрмет

өседі.

қал амурді қал тамурбуру арада уық
жа; қал тамурда жадул уунтамур нiк
жа.

білім инсандіз қамал жа.

қал тамурді, мез амаз, лал жа.

баба-дедедіз тірһајіта кі қал тамур-
бур, шiлер амаз, бүрдү тір қал, абур
разі өсег тінін ажалар бүрдү һунал,
бес абурү абурүм қалізтаді.

сәлі шав шун халқ амур аллаһ тірһана,
на адаз муқра азадіз ејіз ләјіқ тір
қулмуз аја.

үмед муһуниз шун кі баба-дедедіз мүтүз-
һана, на абурү бурүздіз на муһу-
мір, өсег а бурүз, аллаһ разі өсе-
өседі жаға.

пуд мухуниг муш хари халдаруи
кисен буи.

догри ја баба-дедедиз хурмет амун еме-
лишти борш ја, алма наг ми борш ја,
на тала фикидуруз хурмет амун.

фикимал ја филмдалди шеди, ја несед-
далди шеди, ја ихтијардалди шеди, ја
јашиналди.

аллахди газ дме јаб гана са мез, ги-
заф ханбуј, земил лекџрај, лахана.
аллахди гун халдна, дуланмиш шез
минкин гирдман тунни алуқун қазан-
мишајдала гманиз, нигиз хибадат амун-
нин нагалди.

хар куз на хереката, ха јоз аллах
рази шедешал руқуз.

гарида наз амурта наз дақаншедај

кар, на карадоз сјімір.

аллах на ханѣді дуртѣ, ну самані ді.
ді амудіг.

дме затъ ріцел, хімір: сад на кара-
даз амур кісенвал, садні карада ноз
амур пісвал.

кар са кар сјідалді шілікді, на акар
дін ахір фікір аја.

ошваз сјізір затъ іідајдама іірун
зајіб гуш.

немертді мукмела шудалді назу ту-
хун кісен ја.

на ну нарідала бадуму кісадна на-
ніз дамір, гункі екм гудай ііраз на-
рідаз акваді.

кармус ноз хінедаз канѣајіта, на ші-
лікді фікір аја кі хане ам таманіз

0948

огонни, дабајта, ва?

дхе затъ тѣмди бадулдин темиштал
ѣирдајди ја: сад нубат амагиз лекун,
садни нубат агај гикадал лекунтамун.
мана хабар кагур касдиз евал на гу-
дај бунад фѣкірна, ахна бунад фе.
на ми кеуин нар пакадалди тамір, гу-
ки пакахан јоз ми ихтијарда буно ма-
лум гуш.

сабурдин тар тјурѣ ја, јѣмишар керѣѣ.
дунја нугжедајди ја, на ам наз јар
дамір; на дунјада сефер ејдајнал јѣ,
на наз мана тухуз дежедај нар да-
мір.

бадуллу хиѣи бабад малдика нугда? ба-
дулсуз хиѣи, бабад мал бајитани, нугди.
на наз бадет ејмир дин дун, амма

на береката ки халқар ваки гин гун
гунуна гунуна.

Кисен куз кисен ситхани кисен дуст ги
риз жез, алма пис куз гизар фад ги
жоди.

Сунжодин кирарун кене, шун жумала
азуз ажабуруз килигна, на алмакдиз
шүкүр аја; акиратдин кирарун кене,
жумала жаніз ажабуруз килигна, на
береката шу адала артух жез.

на хамша шери меуалди ки килфе
таруз несатар фе, на абуруз хар шах
ханда лар диндин рагер, мусулман
тин шартар, тилжилин едебар.

хар ки касди раз, алај куз карсуф
шери карица, ам шери фриз шифад
шеразни акагиз амудди.

аллаһди бунъиди халр акур затару-
ка наридала кисенди инсан ја.

инсандик мад кис кма: акун, ман, ни, дад,
хукун. акун милеруз ерда, ман јапа-
руз оседа, ни неруз кмеда, дад леуиз
гиржеда, хукуналди нари тендекидиз гир-
седа.

гим са куз, гизар галаттамунна, кан-
нируд мерсинин радиз шу оседі; бара-
баданаз радман радиз шу оседі киг га-
латтамунна; кисен балқандамаз нин
мерсинин радиз шу оседі, амма бал-
қанни нунти галатди; поггинин балқа-
наралаз радетдалди дмед нин мерси-
нин радиз шу оседі; радун раденаз
цмале азуднамајғиз, аззурни дмед нин
мерсиниз шу оседі.

девені сікні жананурні сев.

са деме ажаджман. карука сад куз і деме
нігін діл хуз калуз шузамајла, і дал
калтра са сік. і сікре і доз лакаја: ја,
деме, нун кінз шуда: і деме ді лакаја:
зун калуз діл хуз шуда. і сікре ла-
каја: зунні ноз олдаш куј. деме ді ла-
каја: куј, сітха. і сікні деме діл нун
ажахна, і бур шузамајла, і бурал калт-
ра са жананур. і жананур ді і буруз,
куј кінз шуда, лакаја. і буру лакаја:
нун калуз діл хуз шуда. і дал лакаја:
зунні кнез олдаш куј. і буру лакаја:
куј, сітха. і жананурні деме діл ажа-
на, і бур шузамајла, і бурал калтра
са сев. і севре і буруз: кун кінз шу-
да, лакаја. і буру лакаја: нун калуз

дiл хiз шуда. iда лахаја: зунни кез
олдаш буз. iбуру лахаја: буз, сiтха. i
сeтнi дeмeдiн нaнaл aдaхнa, iбур шa-
нa. нaлa сa хaлмeт дeрeдa гiнiз сa
кyрyх дyнa aзyдpa. сa шaxтyндi i сiк-
рe бaчaнyрдiзнi сeкpeз лaхaја: шa,
гiнa i дeмe тyкyмaн. iбуру лaхaја:
нaн, нyн дeлiд jанi, нyгaг гaнa aднaн
jекe дeмe тyкyмaз жeдaнi? i сiкpe лa-
хaја: кyн зaз oлдaшaр бaјицa, aдaн
кaјyз зa eјидi. iбуру лaхaја: гyнни
нaз oлдaшaр ja.

сa фiз iбур нaри aзyднaнaјлaкдi, i
сiкpe i дeмeдiз лaхaја: ja, сiтха
дeмe, жeдaлa дyлyкдi дyд жeдaј
нaл ja; нaз кyтyз нeдaј aлa-
фaр aнaг, ja нoх aнaг; нyн кiлiгiз

аквазунади жег; на гиламаз ошман
коју амурта, кисен ја, газ фадја-
руна ван бана ки сини дуд гизаф
кеви жедда муруз. и демеди лакаја: мал
лах, ситха, зунни махтаал ја, газни ги-
бат, ки за кин ејдатани. и сире ла-
каја: за са зат фикир амунана, и даг
гила на нуг мурудатта. и демеди лакаја:
лах, акман на, нуг фикир амунатта.
и сире лакаја: за фикир амурди ам
ја, ки гина нун беји мушак тукман;
нак нун сини кутун азијатдика хи-
латди, нах наз квері кутуз недај
лох жеди. и да лакаја: маллах, кисен
фикир ја, ситха. наха јог, хајла, и
деме јархарбана каткаја. и буруні
и тукучна, алајна, јаңар кукмар

на, кѣсарнамаз, жананурди сѣкрезні сеп-
рез лакаја: кѣне шани і беведін ра-
сар, рудфунар, ладер, туххулар, гѣже-
на кіша. ібурні булахдал шана і зл-
тар гѣхѣз амајла, і сѣкре лакаја: ја,
деј сѣтха, сеп, ша, гѣна ібурѣка са те-
мѣл чен. і сепре лакаја: ібур жанану-
рди хісабнама, ібурѣка кемінајла,
гѣна жананурдиз нур бумаб гуда? і сѣк-
ре лакаја: а жананурди нама бумзур-
ла, нун заз кіліг, адаз бумаб за гу-
ди. і сѣкре із лакајди, і сепре лакаја:
аг јагза, кѣз, сѣтха. ібурѣні рікні са
темѣл расар тѣра.

ібур кваліз хітанамаз, жананур кѣлі-
гајга, рік амаг; іда лакаја: інамај
рік кінака? і сѣкре лакаја: рік амајга,

аса нуг тукмаз тадајни? Јанамурди
ратар хисабайта, ратарукани кеміһана-
на. іда лаһаја: інамај ратар һинама? ік
лаһаја, і сен алкмена сікрез кіліг-
ра. і сікре лаһаја: тун нигі амурла,
заз кілігди, һа? іда ік лаһаја, і жа-
намур сенрал тепілмиһанамаз, сен
гатна. ібур са садак галтуғна шана-
маз, і сікре інамај жақар һари нигі
гін тукмендиз фуғура. са һастунди
Јанамур хисана кілігајта гині ту-
қур демедін жақар амаг. іда лаһаја:
јаба сік, інамај жақар һинама? і сікре
лаһаја: нуг жақар? і Јанамурди лаһаја:
ја деј ама, гина інал деме тукун-
ирни? і сікре лаһаја: деме нугдінди ја,
тун аһара леқмензамани, нуга? і Јана-

мурдиз кал агана, ім і сікряк галугна
маз, і сік гатна шігін тукмендіз кі
шаја. і жананурні і дан гманаллаз тук
кмендіз азахнамаз, ім і тукменда ажаја.
і да гизаф берекат амура, мад і дана іна
акуфиз банг. і сікрез акурфдој са маса
рак акајдман. імні і рада акурфна агана,
і жананурдин дулука і да і жананур нез
башламішра. і жананурді лажаја: на
мурзана? і сікря лажаја: хејлі махт ер
заз јак бузунтамуна, јакув шил ба
макој зин, баћна са темил јак неза
на за. жананурді лажаја: зин шиле
рин кісен піјар гма, ша, шіліка не. і
сікря лажаја: на хајалом ејлір, ба
музни азадді зун, келемді куттуні тум
јарзі ја.

сіңні җанамур.

.. са сіңрез са китаб җизанајдман. им
.. і китаб акајна азуднамајла, им са
җанамурдиз ақуна. іда ідама җуззума:
.. в ми мілікмајди нур ја, лахана. сіңре
лахана: імі зі китаб ја. җанамурди
лахана: наз қал сјизні іідані? сіңре
лахана: маһ, им нур гаф ја? зін јах
сур сухта ама, каннісуд јис ја за
сухтојаруз дарс туз. җанамурди лаха
на: ақ јаҗа, на зі ајаларузни дарс
ғана қанда. сіңре лахана: гизаф кі
сен шеди. і җанамурди мигін ајалар
ғана, сіңрал тапиурмишна. іда сіңрема
җуззума: кмез қані дақан амані, лахана.
.. і сіңре ідаз лаһаја: зоз қандајди ми
сазқол ја, амма ми ајалоруз куртар

амунин патака са темил келерун к
цидар қанжеди. Ҳанамурди фикир амун
на, егер за кичидар тухуди ими заз
Ҳајиб кар ја, лахана; идани са кан
нифуд қал сикре қвализ тухана. и
сикре идаз лахаја: мад нун ғнатһна
ралди агун герек туш. и Ҳанамур ар
хајин Ҳана, Ҳишаја. и сикрені евал
Ҳанамурдин ајалар тунна, ахна баш
ламшна ікан са қал нез.

Ғнатһнар Ҳајила, Ҳанамур нигин
ајаларал дил ғузғаз сикре қвализ шана.
ида сикрема ғуззунна: зи ајалар Ҳинама,
лахана. сикре идаз лахана: ке ғу
ма јоз јаз акурла, сухтајар сер
диз шанама, ми ајаларни абурзук
50. 102 шанама: ке ваз ајалар акмаг,

нун пака ша ајалар анназ. і бана
мур кішајла, сирез ірбана, кі нун
банамурді радідејрал; іміні іна акур
на, шана, са рагме акназна. бана
мур пака куз сире кваліз шана, кі
лігајта, квалел. касні амаг. ідаз ір
бана шігіз сире бамал амуррал, ідаз
кел атана, імі патра сирек каймез.
ідаз і сир са рагме бигаја, імі ідал
тепілмішбанамаз, і сире ідаз лахана:
ја, ситха, на зун куз радіда, зі тах
сир нун јар іда лахана: ші ділім бнај
зі ајалар кинамаг. іда лахана: нун
ајалар банамурді лахана: зі ајалар
ба ші ділім кал ејіз зангірні: сире
лахана: пат, кал амуно кина, зун кі
на, зі ата-бабадин піше і рагіз кул

узг анун ја, зи бабани і разме дена,
џад јис ја зун і разме амаз. і џана-
мурди і даз лахана: аџ јаџа, на заз
џі разџубанжал і іратун. сіџре ла-
хана: аџ јаџа, на і разџун џманџік
џі діл џуџур, за џаз і разџун теџе-
џар џалуџрін. џанамур, разџун џман-
џік діл џуџуна, аџмазна. і сіџрені ша-
на разџџ јад аџалдарна; і разџм ол-
џмџенамаз, џанамурџіџ ділмн џаџар
алаџрана.

і сіџні гатна шана са џунџал
џутџунар џіраз аџмазна. і џанамур-
ні разџма аџуџна, іна ана џаџмџена,
ім џілігаџџа сіџ са џунџал алаџана.
іміні теџілмішџана, і сіџрал шџдаџ-
ла, сіџре лахана: ја, џан сіџџа, на

зун күз рағида, зі тахсир муч жа: і
җанамурди лахана: харамзада, зі ажалар
түрди бес даһана, мад зі ділні рағуқ
кутуна, мад еіла зун алғураардалда
нігі, ха: і сикре лаһаја: маллаһ, сит:
ха, ама зун туш, зі атабабадин пі
ше і кунтал куткунар хурун ја.
ің лаһаја, і җанамур җалак һаја.
Ева ідаз лаһаја: ақ јаға, на зазні
куткунар хіраз ііратун. сикре ла
һаја: ақ јаға, ша, мун і куткун.
сін һеніз азаһ, за хіран, на фекім
аја. і җанамур куткундиз азаһна, сик:
ре куткун хірана; күтәһнамаз, і
куткундин две ділні һемірна, і кут
кун еүнеда. азуз амадарна. і еүнедин
һаһе хіһер еһаз, гуданар амајрман.

і сікре карајна лахана: ја губанар,
іна кмежанай куткунда кј хіпер не-
дај душман ама. і губанарні, кілі-
гајта, куткунда са жанамур амаза-
на, ібуруні імі гатана гатана, дена.

Дунја халфајдала ғманіз, емелім-
жі махсара, інсанару кантрах башламш
на гілрал сакіножез, а махсунін ін-
санар сејіфірбур хана. абуруз, сејіз
хајі ајларузніз, гірханог хасант за-
тарні; марі абуруз сејіз ма сејіз-
хана. абур ақ сејіфірмилемаз гизаф
махт ханог, гункі алладі інсанаруз
бадул гана, кі інсанді фікір амурај
ма нигін керекатдалді ма жафадалді
ам нуг јамаш-јамашді нигін бадулді

датуздај затаруџ азадрај ланана.
јани, адаз џирџуј нуџ на нигин дуд
паганнај затар. ахна ада хикарај,
ким кисен јатза, ким нис јатза, ким
хијир јатза, ким зарар јатза.

Дунјада хајі емелімџі инсанару киг
саданани қалнаг; гебни нисз гідажбуџ
хана, нигинигела џирџајі. абурруз џир-
хана гизаф тежил. лунун гина, абур-
руз џирџана, меселә, циз батмишоџе-
дејрал, бу кудажрал; јад куниз на гу
хуниз, џај гиминиліз на ишиздиз герек
џирџал; амма ахти бес тушир џирџал
инсанді маџшатдиз гизаф тежил јаз
хана; бес адаз қанз хана, геб амагиз
дуланмишоџез гетинџир, гизаф затар
џирџун; дозри ја, а нилікді махтунин

қўламах тўнтз ҳанаг, ва инсанару киг
са замал фикирнаг; амма, киг ҳажитани,
а вахгунда, бар са феји арха ескідура-
ла фикирлу ва ҳажеслу јаз атана. Ба-
бајару, гиниз гинин бабајарума гир-
ҳажидур, гини артухжајбурни кмаз, ба-
на гинин рухжајаруз; рухжајаруни,
мад ескідурал, шуг ҳажитани, феји за-
ттар артухна, абур туна гинин хуцу-
ларуз, шугуларуз. ҳасил, инсанарун гир-
нал, сана суз, темил, темил артухҳана.

амма ҳадими вахгара, киг ки ма-
лум ја, киг садазни қализ кибиз гиз
ҳанаг. јани, бадул ағадај заттар нари
са архадима са архадиз гафаралди
надилҳана: са са заттар дўз луруз, са
са заттар дўз даз ҳанаг, са са заттар

рідна алатна. інсанауу фікір ку-
лунік кібнік аздаама, абурр ескі-
сурні бејідурні нари кібена, садні на-
нарі пурһанаг; амма, һиз һатајтани,
нарі санал кібенаг, бес һарда һара-
һароз, һиз һим артух һіһанатта, һам
кібена. меселә: сада һизі цама даһај-
бур кібена: һи һизамдаллаз ана һетер дүз-
һимнаһатта һа абур һуһар һатта? һиз
һакіні һаһуз һуһела артух һиміјіда-
тта? һиз һаһра аһһозгануна һизін
алһһенаһај аһһамал дигіһдатта; һи ам
һаһ һиз са һаһалһиз әһез, һад һаһал-
һаһ алһһена аһһаді әһедатта. са һа-
һаһа һирна һа кібена, һилерал һиһһин
һаһһар, һуһер, һаһһар аһһатта һа һина
һиһһин інсанаһ аһһатта һа абур һиз

дуланмиш ожедатъа. нуд мухудајдаз хи-
саб иіріз қанһана нари нигхирарун, қу-
шарун, зетерун, амај мувѣудај на қнаге
ралдині рудруналди қакмедај хашерата-
рун; ада керекатна абуррука инсандиз
нуг зарар ја нуг хіјір аматъа иіріз. дуд
мухудајда, фики тарцела са зварі ма-
далди қмедалди, ҳисабна на ам қилігна
дунјада нуг ақурдатъа на цукі икај-
датъа на ада ахгармишна ақурдај за-
тарун нишанар, ки абуррун садақа
садан фард қвалди ожедатъа. мад му-
худајда җафбадалди иірна, дунјадамај
нари затар кукка на нугіз ожедатъа:
күз, меселә, са булахди јад тадајдаз
шифа јаз, маса булахди це са суз ак-
нејтані, күз ниг са мефат ожедатъа;

са хўрек, дадму ҳајитани, тўғиз кўз
жараниш деожез; маса хўрекди, қандақта,
са змафи ажалдиз ҳајитани, адаз кўз за-
радақта; кўз ги иви, лаузу туғиз,
жару жақта; қарабар, лаузу ҳуналоғи
зејри, кўз қманғиз қени жақта. руғуд
луғудайди нишан ағуна ва қибена,
инсандик муғ азар жедатқа ва муғ
себседалди а азар жедатқа ва қиқадаз
зимоғна қандақта. теғил ағани мад-
ди маса қирғана қандај заттар қи ин-
мару гизар сира ағтарғишма ва қи-
ғиға қиғиғи хўјрдикди. қасил, а ги қи-
ғиғи қори қиқирағуқа ақатна инса-
ғиғи меғрат қир ҳўребеғўре қиғиғар,
қасаға, сад адақа, сад масадақа. қар қиз
қирғана ва қанғана, ада ҳағра-

далди керекатна шигиз ирхажі ескібурама
артуға, шуг хажітані, інсанаруз мекрат
сир бејібури ирғиз. адаз, албетта, масабу-
рала гизаф на кисенз ирхана; адаз інса-
нарун арада тар јана фәлих ланана.
амна аһси фәлимар шілікді гиладала ги-
заф теміл хана; абуруз адман ирханаг
кі гила амајбурузадман, гункі філімар,
хасмилалди ги шахтунда, каралди на, бес
сатаралди, ақуфзама. амајбур хари, јани
қалганурбур, аззурсан гала шілікді амај-
бурама гилані теміл шілікді шанана.

жадімі шахтара, са адман фадні на,
фәлимар гинін філімдалди ыткнембиз
хана, на абуруз а філім ақуна на-
ридаз рухсат амагизғиз на бозизғиз. хан-
на, абурү філімаруға ақатај фікі

табағууб сир затар қал тамурбуруз
лурун сунаккиз кисабна. каһна, абуру
сипин кисабар кибена гетир фаладди,
ки абура кибенамајбур қалајбурумкани
датуз дезсержал; јени, нар садаз ки
гин хижир пасалди кибана қандај за
тарни, фалим суширдама, фелимиз ба
каг.

алма гила кар лан масақа ја. шү
бир алмакдиз, гила фалимару рикал
на гипин қал тамур ситхајар ма
ујанмишкана, ки фалим алмакди
са инсандиз гаји фарулдалди халд
д ја, ма фалим масан шеда, хижир
ма, канҗах қалајбуруз ма, бесдун
амај кари инсанаруз. каһна, ги
Башлакишкана нар садаз мифат

сір нарі заңар бұребебұре бiлiмару
ка аказ, на башлакишмана кiкiз на
рiда аннамiшдајнал на тадрiр ејiз
аң агуз, кi нар кi бiлiм туширданi
қалајтза ја јаб ағалајтза, фекiнiз ге
тiн туширнал, на, нар мус қанқайтза
нi, абурұқа мекат ағардајнал.

нар са мусулмандiз iрханна қан
дај мусулманнiлiн рарер.

мун мусулман јанi? лакајтза, на
лак: алхамду лиллах.

алхамду лиллахдин мане мунга? ла
кајтза, на лак: аллақдiз тарiф аму
ја на ада нiзметаруз шүкүр аму.

мун мусала мусулман ја? лакајтза,
на лак: кiмүбелiдала. кiмүбелi кi

нахт ја? лахајтџа, на лан: калѹ белѹ
нахт ја, ки аллах таџѹладѹ нѹгѹн
мукмарун рѹнмер сална џеберѹтѹда;
абурѹна аллахѹди сабар кагѹна: влас-
ту бѹредѹкѹн ланана, јани, зун кѹ
аллах сушнѹ: иѹ лахајла. калѹ абѹ-
рѹ ланана, белѹ ја мѹ еѹ аллах.

мѹ нѹ зуррѹјѹјат ја? лахајтџа, на
лан: зу ѹдам пејзембар, џелеџкѹссалѹм-
ѹн, зуррѹјѹјат ја.

мѹ нѹ мѹлмет ја? лахајтџа, на лан:
зу ибракѹн пејзембар, џелеџкѹссалѹм-
ѹн, мѹлмет ја.

мѹ нѹ ѹммет ја? лахајтџа, на лан:
зу мѹхаммед пејзембар, џелеџкѹссалѹм-
ѹн, ѹммет ја. аллах абѹралаѹнѹ га-
ѹнѹ раџѹ џѹѹ.

wi баба нуожа? лакајта, на лан:
адам ја. wi дедe нуожа? лакајта, на
лан: канна ја. wi ага нуожа? лакајта,
на лан: зу амагир гикада халд амур на
дунјани дунјадин кененајдман бале-
мар халд амур сад гир аллах тафйли
зи ага ја.

wi пејзембар нуожа? лакајта, на
лан: аллахди вигин мушварука хикана
амој мушваруз дин гирунин патади
ихтијар гари мекеда, кифрежи кеблад-
ка, кашман емледдика гир мухаммед
(саллаллаку балејки насалем) бад-
дуллахдин хва зи пејзембар ја.

мухаммед пејзембар аллахдин му-
шварука са гирами гир инсан ја; ал
мекеда хана мединада гена, ада сурни

мединадама. адала еманіз мад пејзем
бар оседејнал гуш.

пејзембарди баба ђабдуллах ја, ада
баба ђабдулмуталлиб ја, ада баба хашим
ја, ада баба ђабдулмаваф ја.

пејзембарди дедед ђар емнат ја,
мак гаји дедед ђар халимат.

пејзембардин челедар, рухнајар: ђар
јид, ђахир, хасим, ибрахим; рушар, фа
зимат, рухујјат, зејнад, уммулмуслим.

ми имам нуга? лакајта, на лан: ам
барди газ хакни батил ђарамуни на
ди рикај куран зи имам ја.

ми кидле нуга? лакајта, на лан:
је ја.

ми душман нуга? лакајта, на лан:

Диндин асулар нуд ја: иман ја, ис-
лам ја, суннет ја.

Иман нуга: лакајта, на лан: пеј-
зембар, фалејриссалан, аллах тафил-
дина шигиз атајбурни галаз дозримун,
иман ја, јани: аллахдал, адан мел-
јикарал, адан китабарал, адан пејзем-
барарал, кияматди кал, аллахдин ка-
дардал иман зун ја.

Аллахдал иман зунин мане, на фи-
қалди дозримун ја: ки аллах сад ја,
адаз шерик аман, адаз ја еман
аман ја акир, аллах тирид ја, рагидайди
сун; ам нанжедајди ја, акнадајди ја,
нари шејер гидайди ја, леқмендајди ја,
кијаматди куз муминаруз акнадај-
ди ја. на мадни фиқалди дозримун ја,

кі аллах таѣмъді фалемаф халдна, ба-
зідур амудунин патаді, базідур пугбу-
нин патаді.

аллахдин меляікафал іман зунин ма-
не, на ріқалді дозрмун ја: кі меляікаф
аллахдин лухмар ја; абурр аѡаз зідѡ-
дат ејѡа; абур кіг са бертадані адиз
засі жедат; абур халдхадур ја; ја недеј-
дур туш ја кхадур; разідаур ја,
кіјамаді куз тіріжедур ја.

аллахдин кітабарал іман зунин мане,
на ріқалді дозрмун ја: кі аллахді рікај
кітабар нари, јані: тахрат, зѡдур, інѡіл,
кур'ан на масабурни дозрі ја ланана.

аллахдин пејгебарарал іман зунин ма-
не, на ріқалді дозрмун ја: кі аллахдин

алдаруз дозри тир рак калурунин на-
лди; абур инсанарука гирāми тирбуур ја.
алак абуралани рази буј галани.

Кіјаматди кал иман зунин мане, на
алди дозринун ја: ки аллақди халдар
ри, дејдала гваніз, тиринунна, карагар-
и, кіјаматди мајданда акназардај.
л ја. аллақди ана мизан-терез езіг-
и, нуг кәзи хана, халдарунди кисаб
гвадојвал ја. ахна аллақди са бази-
р беннетдиз рукурда, са базибуур же-
ннетдиз. на мадни рикалди дозринун
ки дејила мункар некір мукудеј
е мелāјикди инсандима суалар ақун
к ја ланана, сурун базаб јаси киса-
из кав ја ланана, мизантерезни си-

шафрат как ја ланана, беннетни бе-
кеннем как ја ланана.

аллахдин катардал иман зунин мане,
на рикалди дозримун ја: ки дунјада же-
деј кирар шари, хижир тирдини, шејир тир-
дини, аллахдин катардалди ја, амма му-
ншаруз ихтијар ама; јани, катар аллах-
дима жеда, ишлемийун мушаруна, абур
дведни јари жеда санал. егер мушаруз
ихтијар амагирта, пејзембарар рукун,
кабар рукун, ханаји жедејр.

ислам, јани мусулманнал, мад затр ја.
ешелімџи: ашхеду алла ілаха ілламак
на ашхеду анна мухаммедан расулум
лак, лукун ја; јани: ашхеду за шекід-
валда; алла ілаха аллах амаг ланана;
ісламлаки са ашхеду за шекід-валда

каду за мадни шекіднада; анна му-
хаммедан мухаммед; расулуллаһі ал-
лахдин ілгі ја, ланана. дмед мухудајди
каң амуң ја. нуд мухудајди закат гуң
ја. дуд мухудајди рамазанди маура сін
хуң ја. мад мухудајди хумурда садара
кабедал шун ја, мінкін хажіта.

сүннет пейзембардиз табіу хана, ка-
да амуң, када лаһај кіраң амуң ја.

дастамаздин ферзер руғуд ја: 1, ні-
јат ја, 2, тін гүхуң ја, 3, дме гил дун-
тебарні балаз гүхуң ја, 4, гилін са-
базиниз меск амуң ја, 5, дме қвағ күре-
барні қваз гүхуң ја, 6 балај балајвал
гүхуң ја.

зусулдин ферзер дмед ја: 1, ніјат ја,
2, бендек маһі гүхуң ја.

қаң.

Һар күз мусулмандал мәжіб ја һад
қаң: екүні қаң, кісіні қаң, рағданди
қаң, аушуні қаң, месін қаң.

қаң мәжіб һунін шартар дуд ја: 1,
мусулман һун ја, 2, бәлиғһун ја яһи
һуһад јис һун, 3, һағулуһун ја, 4, мi-
һиһун ја.

һунһунін баһлаһиһадди һиліһди аһај
шартар һуғуд ја: 1, даһтаһаз һағун ја,
2, мiһиһун ја, 3, һидһедіһди алһун ја, 4,
һунһунін һахт һајіһал һиһун ја, 5, һу-
һунін һерзһал һиһун ја, 6, һаһһат
һеһиһун ја.

Һаһһат һуға: һаһајһа, һа һа: һаһ-
һат һидіһәһи һаһаһуһидіһа һиһиһинні
һеһерһу ара ја; аһад һаһаһа һиһаһәһи

дүме билегдалдман дүме гилела гезри
амаз гикајар нари бамрат ја.

күзүниң рукунар, јени, гиника сад кеми
бајита, каң куруседеј, затар сиңуд ја: 1,
нијат ја, 2, текбир ја, јени нијат амунна
күтәһнамаз аллаһу екбер мухун ја, 3,
күмаги акмазуну ја, 4, алхам қалуну ја, 5,
рукуз ја, јени метерал гилер езигна һал-
туну ја, 6, иртидал ја јени рукуз да ханиз
каразуну ја; ханиз һана гизоф акмазиг,
акмазди аллаһум меһдини қализ һајита,
аллаһум меһдинини екүни күзүнаһ қал.
Дг, 7, сајдаһуну ја, јени һал гилел езиғуну
ја, 8, дүме сајдадин арада са теһил азу-
дуну ја, 9, ахиримҗи аттаһијјат қализ
азудуну ја, 10, ахиримҗи аттаһијјат муз
ја, 11, пејгеһбарди гилела салаһат гуну

жа, јани а.м.а.р.у.м.м.а.с.а.м.и. б.а.л.а. м.у.к.а.м.м.е.д
л.у.к.у.н. ја, 12, д.м.е. к.у.н.е.л.а. с.а.л.и.м. з.у.н. ја,
јани а.с.с.а.л.а.м.у. б.а.л.е.ј.к.у.м. м.а. р.а.в.м.е.т.у.л.
л.а.к. л.у.к.у.н. ја, 13, р.у.к.у.н.а.р.у.н. а.р.а.б.а.
т.е.р.т.и.д. б.у.н. ја, јани, р.у.к.у.н.а.р. и. к.и.с.а.б.
д.а. к.и.е.н.а.м.а.ј.м.а.л. б.а.л.а.ј. б.а.л.а.ј.м.а.л. б.у.н. ја;
и. р.у.к.у.н.а.р.у.к.а. с.а.д. к.е.м.и.а.ј.т.а.н.и, к.а.п.
с.у.р.у.с. ж.е.д.а.г.

к.у.п.у.н.и.и. ш.а.р.т.а.р. к.а.п. к.у.т.у.р.д.а.л.а.
з.м.а.н.и.з. н.у.д. ја: 1, к.у.п.у.н.и. ф.а.л.а.р.а.л.а. з.е.ј.
р.и, м.а.с.а. г.а.ф.а.р. л.е.к.у.н. т.а.м.у.н. ја, 2, к.и.р.а.р.
т.е.к.е. а.м.у.н. ја, 3, с.и.м. б.а.т.и.л. е.ј.и.д.а.ј. з.а.
т.а.р.у.к.а. х.и.н. ја.

з.а.к.а.т. к.н.е.д.е.ј. з.а.т.а.р. и.б.у.р. ја: к.и.з.и.л.
г.и.м.и.и, т.а.х.и.л, с.е.м.д.е.д. м.а.л; к.а.ј.м.а.н.а.р.у.к.а.
и. н.у.д. к.и.с.и.м, јани, д.е.м.е.н.и, к.а.р.а.м.а.л.ни,
л.а.п.а.г.

фитред закатни закат кити зат ја,
нар синахуниз гимдала напала гвафи-фи-
кибурама нардала са киле бун вафид ја.

рамазандин маура сина хун вафидхунин
шартар мад ја: 1, мусулман бун ја, 2,
балигхун ја, 3, бадулму бун ја, 4, на-
нар микибун ја, 5, сина хун кудратхун ја.
гунанар.

фики гунанар ерид ја: 1, кик амагиз сина
дин ја, им наридала фики гунан ја, 2, кахбе-
нал ахун ја, 3, озринал ахун ја, 4, аху-
наз сејфиз гарадаз кахбе мухун ја, 5,
рак ахун ја, 6, бун ја, 7, каз мерг
ахун ја. и фики гунанар китин ја ка-
миша гвафи гунанар ахунни.

инсандин фитин кенешај писмилер ги-
заф ја; абурука фит микихунин радер

јарзи ја, алма за наз шарі писмиле
рун ділер сир нуд затиника хабар гуда:
пахилмал, ріја, бузуб. пахилмал наз га
радан нирмет демлет алатна, ам бала
дік какатна каньун ја. ріја, на сјідај
нар са кисенмал нуно халдаруз аку-
нин пасади ачун ја. бузуб жуназ
жун гизаф фикиз ачуна гарад аллахз
ачун ја.

герек ја нар са касди минкин сир-
дман керекатуну гунакарука јарза-
жез, алма, гунак хажта, кәфиб ја
тубанун.

тубануниз шартар аша: 1, шиги ачуф
гунакдал пашманьун ја, 2, і халда
шигик кнај гунакар терг ачун ја,
3, тубанурдала гманиз над а нар га.

шунізі жасг ашун ја. са касди туба-
шурдала енанизі мад гунаһ ашурта,
адан ежелан туба фуржесг, амма ге-
рек ја мад і гунаһдиқани бејіз туба-
шун.

тәрихәри.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0.

* гизафун.

2×2-4 гведара гвед гуд

2×3-6 гведара һуд гүзүд

2×4-8 гведара гүд күжүд

2×5-10 гведара мад бүд

2×6-12 гведара гүзүд һигвед

2×7-14 гведара ерид бүгүд

2×8-16 гведара күжүд һүгүзүд

2×9-18 гведара күд һемүжүд

2×10-20 гведара бүд кад

3×3-9 һүдара һүд күд

3×4-12 һүдара гүд һигвед

3×5-15 һүдара мад һүмад

- <6-18 нудара ругуд семјојд
  - <7-21 нудара ерид канни сад
  - <8-24 нудара мјојд канни дуд
  - <9-27 нудара нјуд канни ерид
  - <10-30 нудара бјуд канни бјуд
-

- <1-16 гудара дуд бургузуд
  - <5-20 гудара над кад
  - <6-24 гудара ругуд канни дуд
  - <7-28 гудара ерид канни мјојд
  - <8-32 гудара мјојд канни бјудмед
  - <9-36 гудара нјуд канни бургузуд
  - <10-40 гудара бјуд јакхур
-

- <5-25 надара над канни над
- <6-30 надара ругуд канни бјуд
- <7-35 надара ерид канни бјунад
- <8-40 надара мјојд јакхур

5×9-45 мадара куд жахсурни мад

5×10-50 мадара буд жахсурни буд

6×6-36 ругудара ругуд канни бургузуд

6×7-42 ругудара ерид жахсурни дмед

6×8-48 ругудара мюжуд жахсурни мюжуд

6×9-54 ругудара куд жахсурни бугуд

6×10-60 ругудара буд путкан

7×7-49 еридара ерид жахсурни куд

7×8-56 еридара мюжуд жахсурни бургузуд

7×9-63 еридара куд путканни куд

7×10-70 еридара буд путканни буд

8×8-64 мюжудара мюжуд путканни дуд

8×9-72 мюжудара куд путканни бидмед

8×10-80 мюжудара буд дудкад

9×9-81 кудара куд дудканни сад

9×10-90 кудара буд дудканни буд

10×10-100 будара буд миш
